

Какво да очакваме от COP28 или преговори за климата в петролна държава

Автор(и): Николай Петков, Климатека

Дата: 03.12.2023 Брой: 12/2023

COP28 вероятно ще бъде най-посещаваната конференция по измененията на климата досега. Очаква се да бъдат обсъдени много въпроси, с цел най-накрая да се подсигури ограничаването на глобалното затопляне до не повече от 1,5°C. През изминалите месеци се състояха различни събития на ООН, които определиха темите за конференцията, но има опасения, че войните в Газа и Украйна биха подкопали усилията, а освен това COP28 ще се състои в петролна държава с авторитарен режим. За първи път тази година България ще участва със свой павилион на конференцията, с надеждата да получи домакинството на COP29 догодина. Всичко това идва в момент, в който глобалната температура и концентрация на парникови газове са на рекордно равнище, а реалистичният времеви хоризонт за изпълнение на Парижкото споразумение е почти приключил.

Тази година от 30 ноември до 12 декември в Дубай, Обединени арабски емирства (ОАЕ), ще се проведе 28-та годишна среща на страните на върха, по-известна като COP28. На нея представителите на близо 200 държави ще обсъждат и договарят важни въпроси, свързани с ограничаването и справянето с климатичните промени.

Очаква се в срещата да се включат делегати от 197 държави, сред които и представители на множество организации, като общият брой на всички участници се очаква да достигне до 70 000 души, което би направило тазгодишния COP най-посещавания в историята.

Кои ще са основните теми тази година?

Припомняме, че в края на миналогодишната среща за първи път бе постигнато съгласие относно създаването на фонд “Загуби и щети”, който трябва да компенсира бедните държави от последствията на климатичните промени. Но този, както и останалите заявени ангажменти от COP27, нямат обвързващ характер, дори и да представляват напредък.

На база на досегашните преговори и заявките на отделните страни, както и на оказвания обществен натиск, най-вероятните теми, които ще се обсъждат са следните:

- **Ще приключи процесът на първата т.нар. Глобална равностметка** (англ. Global Stocktake) – или детайлна техническа оценка на досегашния напредък на страните за цялостното осъществяване на целите от Парижкото споразумение. Този процес е заложен в документа и е ключов за поставянето на по-нататъшни цели.
- **Актуализация на Национално определените приноси на страните**, подписали Парижкото споразумение, нещо което не се случи миналата година. През последните години повечето страни от света актуализираха своите цели, но те все още не са достатъчни за целта от 1,5°C.
- **Постигане на глобално споразумение за утрояване на възобновяемата енергия до 2030 г.** – подкрепяна от САЩ и ЕС, както и от още 60 държави, в т.ч. и домакинът ОАЕ. Тази цел е сред необходимите условия за вметване в целите от Париж.
- **Специфициране на механизма на фонд “Загуби и щети”** – след като бе постигнато съгласие през изминалата конференция, предстои той да придобие конкретен вид – по какъв начин, за кои страни и групи и колко средства ще бъдат отделяни.
- **Приемане на рамка за постигане на глобалната цел за адаптация** – такава цел е заложена в Парижкото споразумение, но до този момент няма конкретно определен вид. Тя би трябвало да включва съществена подкрепа на мерки като системи за ранно предупреждение и трансформация на хранителните системи за някои райони. Основен въпрос е финансирането, което следва да се удвои съгласно Глазгоуския климатичен пакт от 2021 г.
- **Официално присъствие на цел за (постепенното) преустановяване на емисиите от изкопаеми горива** – на този етап такава цел все още не присъства в официалните споразумения за климата. Най-близкото, до което страните са се споразумели досега, е постепенното намаляване на производството на въглища, но не и прекратяване им. На този етап само отделни страни призовават за пълното преустановяване употребата им.
- **Смекчаване на климатичните промени, търговия с емисии, финанси и др.** Това са останали въпроси от минали години, по които продължава да се работи.

Сред основните предизвикателства пред конференциите са обтегнатите отношения между ключовите играчи – САЩ, ЕС, Китай и Русия.

Например, на този етап домакинството на COP29 през 2024 г. все още е под въпрос. То би трябвало да бъде в страна от района на Източна Европа, но Русия, без чието съгласие в ООН не може да бъде определено място за COP, блокира осъществяването на форума в държава от ЕС, най-вероятно поради войната в Украйна.

Сред добрите новини е фактът, че президентите на САЩ и Китай постигнаха взаимно съгласие за значително ускорение на увеличаването на дела на ВЕИ в страните си и съществено намаление на този на изкопаемите горива.

Напрежението между държавите е сред възможните пречки за преговорите в Дубай

Непосредствено преди COP, позициите на Китай и Русия относно изкопаемите горива обаче остават срещу преустановяването на употребата на изкопаеми горива. Но е факт, че САЩ и ЕС също не изразяват особена подкрепа за такава цел. Китай и Русия също така са против спирането на неограниченото изгаряне на горива, т.е. те нямат намерение да предприемат мерки за намаляването на емисиите по време на жизнения цикъл на горивата, докато за Евросъюза това се определя като приоритетна цел.

Тази година повод за напрежение между присъстващите на конференцията неизбежно ще бъде войната в Израел и Газа, а вероятно отново и войната в Украйна. Такива форуми са сред малкото възможности за глобално адресиране и търсене на отговорност за тези проблеми, поради събирането на толкова световни лидери и общественото внимание. Възможно е обаче тези конфликти да се окажат препятствие по време на преговорите, особено по въпросите, свързани със засегнатите региони. Войната в Газа е най-вероятната причина за факта, че президентът на САЩ Джо Байдън не се очаква да се включи в COP28.

През изминалите няколко месеца се състояха още няколко международни форума, организирани от ООН.

И въпреки че на тези срещи не бе отбелязан сам по себе си значителен прогрес, разговорите полагат основите за разговорите по време на COP28.

Сред най-значимите от тях бе срещата на върха в Бон през юни. Въпреки че тогава беше отбелязан лек прогрес по някои въпроси, сред които и механизмът “Загуби и щети”, който остава противоречива тема, резултатът от преговорите бе определен като незадоволителен.

Климатичната седмица на Азия и Тихия океан

Сред другите срещи бяха четирите “климатични седмици” на Близкия изток и Северна Африка, на Африка, на Азия и Тихия океан и на Латинска Америка и Карибите. По време на тези форуми политици, експерти и представители на бизнеса и гражданския сектор обсъдиха местните предизвикателства за съответните райони – рисковете от екстремни явления, както и възможностите за действие – например по-добро реагиране срещу бедствия, финансиране на засегнати общности, енергийна трансформация и др.

В Европейския съюз бяха отбелязани някои ключови развития. На 16 ноември беше прието съгласие за финалния вид на регламент, който за пръв път ще регулира и ограничава емисиите от метан, въпреки че в настоящия си вид той няма да успее да постигне заложеното ограничение на емисиите на метан с 30% до 2030 г., както е заложено в Глобалното споразумение за метана от 2021 г. Тази година бе актуализирана и Директивата за енергийната ефективност на сградите, като в нея бяха включени целите за намаление на емисиите с 55% до 2030 г. и въглеродна неутралност до 2050 г. от законодателния пакет “Готови за 55”.

Като цяло COP често се оказва място за повишаване на настоящите амбиции на държавите, така че е вероятно да се стигне до заявки за по-амбициозни цели.

Сред най-големите критики към COP тази година е фактът, че държавата-домакин е петролна страна с ниска степен на спазване на човешките права, в която протестите са забранени. В допълнение, президентът на COP – Султан Ал Джабер, е директор на националната нефтена компания на ОАЕ. В свои изявления той призовава за намаляване, вместо постепенно прекратяване, на употребата на изкопаеми горива. Климатичният активист Грета Тунберг определи домакинството на ОАЕ като “нелепо” по-рано тази година. Докато според Хелена Гуалинга, представител на коренна общност от Амазония, “това е сигнал накъде сме се запътили в момента”.

По-рано тази година ОАЕ отхвърли призива на гражданските общества за освобождаване на стотиците несправедливо наказани политически затворници и дисиденти, както и за липсата на защита за работници-мигранти.

Все пак сред една от символичните победи за тази конференция е фактът, че от тази година всеки участник ще трябва да обявява своите връзки с организации и компании, което има за цел да ограничи ролята на представителите на компании за изкопаеми горива, чиято бройка през изминалата година бе по-голяма, от която и да е делегация на държавите.

Както обикновено, COP ще се провежда в 2 зони – синя и зелена. Сред присъстващите и в двете зони ще има множество представители на гражданските общества, които всяка година намират начин да организират впечатляващи акции и демонстрации в подкрепа на решителни действия за климата. В синята зона акциите традиционно не са разрешени, но тази година те най-вероятно ще се състоят именно в нея, тъй като синята зона ще се управлява от ООН, а поради авторитарния режим в Дубай има опасения, че активистите биха могли да бъдат арестувани при всеки опит за някаква демонстрация, въпреки че миналата година режимът в Египет не успя напълно да спре активистите.

Авторитарният режим в Египет не попречи на демонстрациите на климатичните активисти по време на COP27

България за първи път ще има свой павилион

Интересното тази година е, че страната ни за пръв път ще участва със собствен павилион в синята зона на COP, като сред участниците ще се включат български компании от различни сектори, финансиращи институции, местни власти и учени. Целта е да бъдат показани постиженията и иновации в България по отношение на устойчивото развитие, например в металургията. Вместо традиционната делегация от неколцина представители на правителството, сега общо българските представители ще включват близо 200 човека, сред които президента Румен Радев и министъра на околната среда и водите Юлиан Попов.

Основната цел на България по време на COP28 е поставянето на страната на картата на климатичните преговори, според министър Попов. България води преговорите по време на COP като част от ЕС, тоест договорените цели са общи за всички страни членки, отбелязва Попов.

Вероятна причина за по-активното участие на страната ни е желанието България да бъде домакин на COP29 догодина. На този етап не е ясно дали това ще се случи, особено предвид съпротивлението на Русия, но също така се обсъждат и са предлагани възможности за споделено домакинство с други държави.

По време на конференцията се очаква България да се присъедини към международната правителствена инициатива за Нетна нула (Net Zero Government Initiative), която задължава страните да достигнат нетни нулеви емисии до 2050 г.

Макар и това да са добри новини, най-сериозното предизвикателство ще е поетите ангажменти да бъдат изпълнени.

Без съмнение този COP ще бъде от особено значение

Според Световната метеорологична организация (СМО) е почти сигурно, че 2023 г. ще бъде най-топлата в история на метеорологичните наблюдения на Земята, като всеки месец – от юни насам, е бил рекордно топъл и аномалиите не подминаха и нашата страна. В отделни периоди беше прекрачен прагът от 1,5°C. Има голяма вероятност следващата година да бъде още по-топла. Макар конкретният температурен пик в момента да е причинен от естественото явление Ел Ниньо, дългосрочната тенденция за затопляне е вследствие на антропогенните емисии на парникови газове в атмосферата. Концентрацията на въглероден диоксид в атмосферата е достигнала рекордните за човешката епоха 420 ppm.

2023 г. Вероятно ще бъде най-топлата в историята на метеорологичните наблюдения

Някои специалисти считат, че вече не е възможно да бъде постигната целта от 1,5°C, която е заложена в Парижкото споразумение за ограничаване на глобалното затопляне до 1,5°C от прединдустриалните нива. Въглеродният бюджет или емисиите, които могат да се отделят, без да се достигне затопляне около и над 1,5°C, ще бъде изчерпан през 2029 г., според климатолог от Имперския колеж в Лондон. От друга страна, според актуален доклад на Международната агенция по енергетика (МАЕ), изпълнението на целта все още е възможно, но при условие, че до 2030 г. годишните емисии намалееят с 35% спрямо рекордния пик от 2022 г.

Но дори и целта да не е повече възможна, следва да се полагат общи системни усилия за избягване на затопляне с 1,6°C или 1,7°C, например, които са следващите прагове с най-ниски негативни последствия. Но при продължение на сегашните политики на държавите, затоплянето на Земята до края на века ще бъде с около 3°C, според доклад на Програмата на ООН за околната среда (UNEP) от ноември т.г.

Едва 1 от 42 ключови индикатора се вмести в нужното за изпълнението на климатичните цели до 2030 г., според доклада “Състояние на климатичните действия” на независимата научна мрежа Climate Action Tracker. Единственият изпълнен индикатор е този за нарастването на електромобили – средно с 65% годишно през последните 5 години.

Оценка на напредъка за изпълнение на целта от 1,5°C на база 42 индикатора. Адаптирано от: Climate Action Tracker

Други позитивна новина е, че енергията от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) продължава да расте съществено. Тази година общият капацитет на енергията от ВЕИ се очаква да достигне до 440 гигавата, или това означава, че имаме нарастване с $\frac{1}{3}$ спрямо изминалата година, според доклад на МАЕ. Това рязко увеличение е сред необходимите условия за постигането на климатичните цели. Въпреки това ще са нужни още повече усилия – ще бъде необходимо утрояване на капацитета на ВЕИ до 2030 г. спрямо 2022 г., вместо планираното на този етап удвояване, според нов доклад на мозъчния тръст EMBER. А в същото време, при сегашните политики вече може да очакваме намаление на годишните емисии на въглероден диоксид до края на това десетилетие, въпреки че инвестициите в изкопаеми горива са все още 2 пъти повече от допустимото за целта от 1,5 °C, според последния доклад на МАЕ.

Според IPCC, пикът на емисиите от парникови газове – или моментът, след който те започват да намаляват, трябва да бъде преди 2025 г. Въпреки че човечеството ще оцелее и при по-голямо ниво на затопляне, това увеличава сериозно риска за необратими последици за околната среда и обществото. При по-голямо ниво на глобално затопляне би имало сериозна опасност от повсеместни измириания на коралите, докато някои от Тихоокеанските островни държави ще са значително по-застрашени от покачването на морското ниво, поради което техни представители призовават за значително увеличение на мерките, за да бъде достигната целта от Парижкото споразумение. Топката сега е в ръцете не всички делегати и лидери на COP28.

Полезна информация за COP:

COP28 ще се осъществи на територията на комплекса Expo City Dubai. Както обикновено, ще бъде съставен от 2 зони – синя и зелена. В синята зона ще се осъществят преговорите между делегациите, там както и ще се намират и отделните павилиони на страните и различни организации (научни и др.). Достъпът до нея е ограничен до политици и наблюдатели с акредитация. Зелената зона е обществено достъпна и на нея ще има различни изложения и мероприятия, включително и такива с насоченост към гражданското общество.

Николай Петков е автор в Климатека, завършил е магистратура специалност „Метеорология“ във Физическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Магистърската му теза е на тема „Климатични индекси – анализ на климата над Югоизточна Европа в близкото минало и настоящето“. Работи в екологично сдружение „За Земята“ като експерт и координатор. В момента следва магистратура специалност „Интегрирани науки за климатичната система“ в университета в Хамбург в Германия.

